

L. N. 7.

Ex

PHILOSOPHIA DIVINA,
IMMUTABILITATEM
DEI,

Consensu Ampl. ORD. PHILOSOPHICI

In Regiâ Academia Aboënsi;

Sub PRÆSIDIO

VIRI Celeberrimi & Amplissimi,

DN. GABRIEL

JUSLENII,

Log. & Metaph. Prof. Ord.

PRO GRADU MAGISTERII

Ejusq. Privilegiis ritè adipiscendis,

In Collegio Eruditorum modestè
disputabit

JOHANNES BACKMAN

Helsing. Nylandus.

Die 1 Decembris Anni 1706.

A. B. O. Æ, Exc. JO. WAL.

SACRÆ RE

Summæ Fi

Amplissimæ Diœceseos Aboënsis
EPISCOPO Eminentissimo,

Regiæ ibid. Acad. PRO-CANCELLARIO
Magnificentissimo,

Et Consistorii Ecclesiastici PRÆSIDI
Gravissimo,

REVERENDISSIMO IN CHRISTO
PATRI ac DOMINO,

DN. JOHANNI
GEZELIO,

S.S. Thologiæ DOCTORI
Consummatissimo,

PATRONIS & MECOR

Annos Multos

GIÆ MAJESTATIS

dei VIRIS,

Inclytæ Diœcesis Wiburgensis

PRÆSULI Famigeratissimo,

Consistorii ibid. Ecclesiastici PRÆSIDI

Amplissimo,

Regii Gymnasii & Schol. Ephoro

Attentissimo,

REVERENDISSIMO IN CHRISTO

PATRI ac DOMINO,

DN. D A V I D I

C U M

S. S. Theologiæ DOCTORI

Consummatissimo,

NATIBUS Maximis

& Felices !!!

Molestus videar Vobis, Reverendissimi in
CHRISTO Patres ac Domini! molestus in-
quam? & meritò; dum hisce exilibus pa-
gellis, Vestros subire conspectus, & animos gra-
vioribus negotiis curisq; Ecclesiarum inten-
tos interpellare, sustinuerim. Nam quivis re-
rum presentium sincerus estimator, facile ju-
dicet, Vestr. Rever. Paternitatum vastas cura-
rum moles, tanto magis indies ingravescere,
quanto ingravescit Sathanae furor ad dissidia,
bella & persecutiones excitandas, quæ Eccle-
siam DEI opprimere satagit; sed ne pugna ca-
dat cohors exigua, operâ & administratione Ve-
stra, instruenda & erigenda est. Satis itaq; cause
esset, ut ab hac audaciâ, me cohiberem; sed
cum Vestr. Rever. Paternitatum animos placi-
dos & benignos perpendo, quibus clientulos
tolerare & favere soleatis, discusso timore,
penerabundâ mente & spe favoris Vestri,
soliti, in debita & humilima venerationis
pignus, Nominibus Vestris per amplis, opuscu-
lum hocce levidense inscribere ausim, non
ut autumem, gratiam Vestram, hac ra-
tione redimi posse; sed ut sit documentum
gratissimæ memoriæ & humilimæ venera-
tionis benemeritorum, erga me clientulorum
Vestrorum infimum. Siquidem ea, quæ pro-
priis

*priis Tuis clientulis præstare soles Reverendissi-
me in CHRISTO Pater & Episcopo Aboënsis, mihi
ex singulari favore præstitisti. Tibi vero Rever.
Episcopo Wiburgensis, ea officia debeo, quæ di-
scipulus Præceptoris & clientulus Patrono be-
nignissimo & maximo debet. Hoc igitur exiguum
munus, quod humilima mente, Vobis, Rever:
in CHRISTO Patres! offero, placidè & benigne
suscipite; Ego autem, DEUM T. O. M. assiduè
solicitabo precibus, velit Vest. Rever: Paternita-
tes vitæ & perenni felicitate quam diutissime
beare, in Ecclesiæ DEI fulcimentum, virtutum
seclatorum promotionem, & utriusq; familiae No-
bilissima diuturnum decus & solatium!!!*

*Vestrarum Reverendissimarum Pater-
nitatum*

Humilimus cliens

*Johannes Backman.
A. Fil.*

Kongl: Dan: ^h

Froo-Tienare och Wälbestälter Rytt-
måstare/ öfwer ett Compagnie af det
Earelske Ordinarie Cavallerie-
Regemente/

Ede

Herr: **E L G A S**

B A C K M A N /

Min Sögtåhrade och Käre Broder!

 En andra fierde åhr / nu snare vill enda
löder /

Min fromme Bror! seen lag hoos ehr mit affsed tag/
I Wiborg sidst ehr säg / med tårar från Ehr drog
Hjert / som min öfning nu de förste Fruchtet bjuder.
Då tänckte iag wäl haa / min Bror som för wid
handa /

Som mig all Brorlig hielp / sa mera / som en Gaar
Wid studier göra skul' / som han och waner waar /
Då lag med Lärdoms mißt / blef nård i samma lande.
Wen så man minst kund' tro / och för'n man ord kund'
täncka /

Till Krig upmanes de / som lofwat ha' sin tro
Sic Gadders-land och Kung / och ej då hemä bo /
När orroherens swärd wid våra gränser bländar.
Iag

Jag / som då orsak war / i klagan så utbriste :
Til krig rees mången Man / som wij ej mera så
Med våra ögon see / i frjiden hemma stå :
Do weet om iag mer see / min Bror som iag bort-
miste?

Men nyli'n haer iag hörde / en sälla och bebåda!
At hem' nu kōmen woor' / min Bror i desse daer!
Til troppen frist och sund / ifrån den segrand' Haar!
Jag gläds / ändoch iag ej med ögon får det skåda.
Min plicht och skyllighet / iag mig och nu påminner)
Den hielp och godhet floor / I hafwen mig bewist!
Jungdoms Lære - åhr / och då lag hoer Ehr siist
I Wiborg war / iag mins / dem lag ej sålla hiiner.
En gåfwa Ehr iag gier / ändoch den ring' och swager
Emor Ehr godhet är / then iag ej högre kan
Förskylla som sig bår / men tager gunstige an
Mit ringa wärck / som iag Ehre Namn til tiensst
updrager.

Jef' alrijd säll min Bror / så önskar iag och beder
GUD låt Ehr lycka ha' / at segra uti strid
Jag / efter önskan min / uti en fredlig tid
Ging' se min Broder kår / i sin förtienste heder !!!

Edle Her Ryttmästarens

Yngste Broder och
hörsamste Tienare

Johan: Backman.

*Viris dignitate, eruditione & prudentiâ
claris & conspicuis*

DN. JACOBO PUNNÉZ/ in Pnttis
& Elima Pastori & Præposito Gra-
vissimo.

DN. GABRIELI GÖRREBEN/
Pastori in Lammela meritissimo.

DN. PETRO WETZÉN/ Inspectori
redituum vectigalium maritimorum
Helsingforsensium attentissimo.

DN. BALTZAR GESHUETZ/
Dicafterii Regii, quod Aboæ est, Com-
missario prudentissimo, & curiæ ibid.
adlessori æquissimo.

DN ERICO ZANDER, Commis-
sario itidem laudatissimo, & curiæ
Senatori spectatissimo.

DN. AARON SUEDHÄ/ in infe-
riori Sääminski territorii Prætori
attentissimo.

PATRONIS FAUTORIBUS & BENEFACT:

singulis æstimatissimis

Vitam & felicitatem

optat !

Hancq; Disputationem gradualem reve-
renter & officiose dedicat & offert

AUCTOR & RESP.

L. B. S.

*Ireris B. L. Et non immerito
judices, temerè me, hanc
materiam, utpote de Im-
mutabilitate DEI, accura-
tiori ingenio Et cultiori la-
bore dignam eligisse: quip-*

*pe quæ, prælucente lumine scripturæ, magnâ
cum difficultate, à Theologis explicari Et lucida
reddi potest; ductu autem rationis, multo ma-
jori. Verum tamen, cum nec Philosophus, suis
mediis utens, in hisce plane stupidus Et nihil
concludens moretur; sed DEUM, ut spiritum
perfectissimum apprehendat, removens ab eo,
omnes imperfectiones, quas in se involvit mu-
tabilitas. Hanc igitur rem, sub formati Philo-
sophico pertractandam suscepi, non tamen eo
animo, ut exactissimè DEI immutabilitatem
ostenderem, cœu ab illis, i ingenio pollent, e-*

scendi poterit. Mibi satis esse duxi, saltem tenta-
 re, quantum ratione, hanc rem apprehendere
 valerem. Non igitur ex temeritate, sed cupidi-
 tate & jucunditate rei cognoscende, arduam
 hanc materiam, luci dare sustinui. Causa præ-
 terea & rationes, hoc, mibi persuadentes, non
 pauca; sed plurima erant. imprimis autem quod
 in omni meâ vitâ, cœ in Scholâ crucis. DEUM
 suâ misericordiâ & promissionibus, nunquam
 immutatum, didicerim: nam postquam prematu-
 râ parentis jacturâ, omni auxilio & spe de-
 stitutum conqveri necesse habuerim; non modo
 expressum revelationis effatum erat, Ebr. 13. 5. non
 te deseram neq; te derelinquam, sed ratio quo-
 que dictitabit; creatorem optimum, creaturam
 suam, non derelicturum. Huic igitur, adbare-
 re, unicum fuit solatium, unicum refugium,
 unica spes & unicum auxilium, ipsâ afflictio-
 ne magistrâ. Neque hoc unquam me fefellit,
 nam licet desertus fuerim ab iis, ex quibus
 aliquas in juventute, sperarem suppetias, DEUS
 tamen pro immutabili suâ misericordiâ & grâ-
 tiâ, præter omnem spem, alios pios excitavit ad
 benignitatem & benevolentiam immeritam, ut
 illo-

illorum beneficiis, in studiis à juventute suscep-
 tis, si non pleno præcedi cursu, lento tamen
 gradu, reptare licuerit. Sed hoc, ut singulare
 DEI beneficium, maxime est deprecandum,
 & non absq; turpissimâ ingratitudinis notâ, heic
 silentio involvendum, quod Patronum & Be-
 nefactorem providerit benignissimum,
 utpote lenatorem quendam Neoviæ æ-
 quissimum & Mercatorem Spectatissi-
 mum Dominum HENRICH LUK/
 qui, licet ipse ab oris domesticis & patriâ sede
 exul, in alienâ urbe teneri cogatur; non tamen
 grave sibi duxerit, mihi, qui de eo nunquam
 benemeritus fuerim, tanta beneficia & mu-
 nera tribuere, quanta à parente profiscisci so-
 leant propensissimo; imo ille ipse fuit, qui stimu-
 lum & calcar addidit, ut ad hos accingerer
 honores, pro quibus indeprecandis, hæc mea opel-
 la prodit in lucem. annon ex hoc, misericordia
 DEI & veritas immutabilis conspicienda sit,
 quâ derelictum non deseret? Te autem C. L.
 hoc exoratum venio; ut cum legeris hos viles
 meos labores, facias, ut de tuo iudicio benigno
 gratuler & semper in Domino bene vale!

IMMUTABILIS ADJUTOR, BENEDICAT
HONORIBUS NOSTRIS!!!

§. I.

venadmodum intellectus no-
ster, in quocunque themate
ritè & distinctè pertractan-
do, progredi amat ab ejus
cognitione, quid sit? scili-
cet, in sua essentia & defi-
nitione, ad evolutionem rē quale sit? utpote
in suis affectionibus, attributis & adjunctis; sic
adscensurus in cognitionem spiritus indepen-
tis, DEI scilicet Ter. O. M. eandem observat
methodum. Hinc ad cognoscendum, duplici
ratione, nobis sistitur DEUS: utpote 1. in at-
tributis seu prædicatis quidditativis, in defini-
tione qualicunque. 2. in attributis & prædica-
tis denominativis quæ, *καπορύμω*, de DEO præ-
dicantur. Illa conceptum, quem primum de
DEO concipimus insinuant, & quidditatem at-
que essentiam DEI propriam repræsentant,
quamvis DEUS comprehendi vel comprehen-
sive cognosci nequeat, potest tamen apprehen-
di & quidditivè cognosci, latè loquendo. Si-
cut & illa dicitur notitia quidditativa, quæ da-
tur

tur per quæcunque prædicata quidditativa communia & propria, siue sint positiva siue negativa. sit exemplum, in Definitione hac: DEUS est Spiritus independens. DEUS hic supponitur, ut subjectum, spiritus seu essentia spiritalis constituit conceptum quidditativum communem & primum, in sensu & formali pneumatico, & independens, conceptum quidditativum primum ac proprium, quia independentia, secundum nostrum concipiendi modum, est prima ratio, soli DEO conveniens, & quæ DEUM in suo esse ita constituit, ut posita hac, ponatur esse DEI, & negata hac, negatur esse DEI, hæc DEUM non solum, ab omnibus aliis rebus adæquate distinguit; verum etiam radix & fons est reliquorum attributorum & perfectionum, quæ DEO per modum proprietatum tribuuntur. Hæc autem, quæ denominative & *περὶ ὧν* de DEO prædicari diximus, sunt affectiones DEI, tam positivæ, quam negativæ, quæ & perfectiones appellantur. item proprietates, attributa & prædicata paronymica siue denominativa; quæ quidem, DEO insunt, & cum eo reciprocantur, non tamen sunt de essentia DEI; sed sequuntur eam. diximus non esse de essentia DEI, quod non ita accipiendum est, quasi eo innuere vellemus, attributa & prædicata supra

nominata esse accidentia realiter distincta ab
 essentia divinâ, nullum enim accidens ab essentia
 DEI realiter diversum, admittit summa ejus
 simplicitas & perfectio. Sunt quidem attributa,
 de essentia DEI, imo ipsa DEI Essentia sunt;
 sed dicuntur eatenus, non esse de essentia divi-
 nâ; quatenus non sunt de Essentia vel essen-
 tiali ratione ac conceptu primo, in ratione
 nostrâ & modo nostro concipiendi. conceptâ
 enim Essentiâ DEI, non statim & eodem con-
 ceptu formali, perfectiones & attributa DEI
 essentialia concipiuntur; sed post conceptam
 Essentiâ, in nostro intellectu, ut extraessentialia,
 & deducta à conceptu primo formali, ap-
 prehenduntur.

S. II.

In adducto exemplo sic fieri, cuius constat
 Nam intellectus noster, cum adeo sit imper-
 fectus, ut eminentissimæ perfectionis essentiam,
 quæ est una, infinita & simplissima entitas,
 uno intuitu & conceptu simplici, distinctè &
 adæquatè comprehendere nequeat, & sentiat,
 DEUM, per suam essentiam præstare id, quod
 creaturæ per plures & diversas perfectiones, se-
 cundum suum imbecillum concipiendi modum,
 ita concipit perfectiones in DEO, ut in crea-
 turis.

turis. utpotè, tot perfectiones internas, quot effecta externa, tot potentias, quot operationes, secundum varios modos & objecta discernit. Ut quando apprehendit DEUM, in ordine ad punitionem justam; concipit justitiam: in ordine ad actum miserendi, misericordiam. atque sic reliqua attributa; quæ tamen si spectantur, ut sunt intrinsece in DEO & a parte rei; non distinguuntur realiter, neque ab essentia divinâ, nec à se invicem; sed ratione duntaxat ratiocinatrâ, quæ distinctio etiam formalis audit. Et hanc ob causam attributa in DEO, cum, de se invicem, tum de essentia divinâ, abstractivè & in casu recto, salvâ veritate, affirmari possunt, ut rectè dicamus: DEUS est justitia, justitia DEI est DEUS. Deitas est justitia DEI, est etiam misericordia DEI. quæ prædicationes ita explicari possunt: illa ipsa res, quæ est DEUS, est justitia DEI, & quæ est justitia DEI, est DEUS. illa ipsa res, quæ est deitas, est justitia DEI, est quoque ejus misericordia &c. quod inde evinci potest; quia attributa divina, cum se invicem, & cum essentia DEI, realem habeant identitatem. Et ex hisce liquet, quod aliud sit essentia divinâ formaliter spectatâ, sive essentia in intellectu concepta, aliud id quod secundum rem cum essen-

tia

tia identificatur. - Attributa divina, cum non
 sint de essentiâ divina, illo modo considerata,
 & à conceptu primo; licet, posteriori modo
 sint ipsa Essentia divina, extraessentialia, ad-
 juncta propria & conceptus secundi dicuntur,
 qui ex conceptu primo, omnes profluunt.
 Quod ex hoc conceptu, independentiâ scilicet,
 ut ex fonte & primo principio, demonstrativè
 referantur attributa paronymica, ex ipsa eviden-
 ti praxi constat, nullum enim attributum DEI,
 ostendi potest, quod non vel immediatè vel me-
 diatè, ex independentia fluat. Ex independentia
 DEI immediatè producimus infinitatem, &
 quidem hac illatione: DEUS est infinitus quia
 est independens & sic infinitatem habemus, in
 Essentiâ, duratione, presentiâ, potentiâ, per-
 fectione, ex quibus facile demonstramus, in DEO
 æternitatem, immensitatem, omnipotentiam,
 omniscientiam & summam perfectionem. Si-
 mili ratione, probamus quoque in DEO im-
 mutabilitatem, DEUS est immutabilis, quia
 est independens, licet immutabilitas DEI, etiam
 ex aliis attributis divinis, possit probari, utpote
 ex simplicitate, immensitate, omniscientia &
 summa in DEO perfectione, ex quibus DEUM
 immutabilem concludimus, ratione essentiz,
 durationis, scientiz, presentiz, voluntatis, de-
 creti,

decreti, verborum, sermonum, promissionum
& comminationum. Ex hac independentiâ, pro-
manat etiam summa DEI simplicitas, siue me-
diatè, ut vult Hebenstreitius, vel immediate, ut
volunt alii. Ex eadem independentiâ, fluit por-
rò immortalitas seu incorruptibilitas: DEUS
est immortalis & incorruptibilis, quia est inde-
pendens, respuens omne corruptibilitatis prin-
cipium; sed profluit hæc, ab aliis quoque at-
tributis, utpote: simplicitate, infinitate, æter-
nitate, immutabilitate &c. qua de re, egregie,
modo nominatus Hebenstreit in Theologia
Naturali Exercit: VI. in §. 1. ad Th. 1. & in Phil.
sua prima part. spec. cap. 4. Thes: 13. nec non
Excellentissimus Rudrauffius in sua Meth. Part.
spec. cap. 2. Mem: 2. & §. 40. Diutius in hisce
generalibus morari nostro non convenit in-
stituto; quippe qui, in prima facie, significavi-
mus nos acturos de speciali quodam attribu-
torum DEI, *Immutabilitate* scilicet, quod præ-
stare adnitemur, quantum vires ingenii per-
mittunt. O! utinam lux immutabilis nobis
luceat, & nostram obscuram illustret mentem!
Quod autem hæc, sic breviter præfari volueri-
mus de attributis DEI: à nostro sulcepto non
alienum quis judicet, cum iis ostendere præci-
pue animus fuerit, unde quodvis DEI attribu-
tum

tum paronymicum suam habeat originem, ut inde constaret, unde immutabilitas, de qua jam nobis est agendum, profluat.

S. III.

Illis igitur præmissis, ad nostrum institutum accedimus, declaraturi illud, quod suscepimus, thema. Cujus circa expositionem, scientes præteribimus tractationem nominalem; siquidem in vocibus IMMUTABILITAS DEI, nulla qua ἰσομαπλογία, est difficultas, licet ipsa res sit ardua quam maximè. Tædiosos magis, quam laboriosos, nos fore legentibus scimus, si in hac, præter necessitatem, aliquid negotii faceremus. Quare ad πραγμαπλογία, sive considerationem nostri thematici realem transibimus. Verum, cum ipsam definitionem tradere allaboremus, stupeſcimus, obmutescimus, admiramur, & cum Simonide, in voces has, erumpere tenemur: quantò diutius consideramus, tantò minus invenimus. Res desperata meritò videatur, cum plurimi sapientissimi viri diu in hac materia desudarint, semper tamen desperarint, cum de inveniando, tum de enarrando immutabilitatem DEI, & omni suo studio, utut pertinacissimo, nihil amplius efficere potuerint, nisi quod animadverterint, prorsus imper-

impossibile esse humano ingenio, enarrare immutabilitatem DEI. Antiqui & quidam ex recentioribus (vel ignorantes vel non credentes DEUM immutabilem), suas cogitationes vel suspenderunt, vel silentii populo involverunt. Verum enimvero, quamvis & nos tenuissimum nostrum ingenium ultro agnoscamus, & ingenuè confiteamur: nos non posse perfecte animo assequi, aut verbis exprimere, DEI immutabilitatem, quæadmodum multi Philosophi subtiles & curiosi, voluisse videntur; non tamen ideo, de hoc attributo, prorsus nihil decernere licet, nisi plane falsa aut temerè conficta, omnia ea dicere voluerimus, quæ ex rectâ ratione & scriptura sacra de hac re tradi & asseri solent, atque doctissimorum ac prudentissimorum monumentis tradita & adserta conspiciamus. Qua propter, supposito hoc, de DEO immutabili, a nobis, aliquid explicari posse sub formali philosophico, periculum faciemus, quid jam nobis sit tenendum. Sed in hoc arduo negotio ita nos gerere animus est, ut non præjudiciis aliorum, vel nimis faveamus, vel illa plane contemnamos. Neque promittimus, immutabilitatis DEI perfectam definitionem; sed aliqualem tantum descriptionem, quam, undiquaque quæsitam, eligemus. Scii-

Hierus in opere suo *Metaph. part. sp. pag. 106*;
 Num. 528 definit immutabilitatem DEI, per
 immutabilitatem voluntatis divinæ, qua is con-
 stans & tenax est propositi. Quam descriptio-
 nem in scripturis fundatam existimat, & desum-
 tam ex Jacobi 1. 17. & Mal: 3. 6. uti ipse sen-
 sum suum exponit in Num: 529. hæc descriptio
 in se quidem vera est, non tamen sufficiens; est
 enim immutabilis DEUS, non solummodo vo-
 luntate, verum etiam reliquis attributis, ceu
 volunt saniores Philosophi & Theologi Ortho-
 doxi. Alii per immutabilitatem essentiae, quâ
 principio & fine careat. Alii iterum aliter,
 quorum descriptiones omittimus. Nos ut opti-
 mam eligimus defendendam, descriptionem
 quam tradit Beatus Episcopus Doct: Joh.
 Gezelius, in sua *Encyclopedia*, hisce verbis:
**IMMUTABILITAS DEI, EST ATTRI-
 BUTUM ejus Proprium Negativum,**
 juxta quod, in DEUM nulla cadere po-
 test mutatio. Atque sic descriptionem nega-
 tivam afferre cogimur: cum enim propter rei
 eminentiam & amplitudinem, non possimus
 convenienter immutabilitatem DEI exprimere
 vocibus affirmativis, quam perfectionem tri-
 buat DEO; necessum est, uti vocibus negati-
 vis

vis, quæ indicant quam imperfectionem removeat, scilicet imperfectionem, quamcunque mutabilitas in se habeat. Voce igitur immutabilitatis hic intelligimus omnimodam & absolutam negationem mutabilitatis realis in DEO, & positionem virtutis perfectissimæ, mutationi oppositæ.

§. IV.

Ut eò melius possimus nos extricare, circa ea quæ asseruimus, è re est, ut examinemus immutabilitatem DEI secundum diversas rationes & species mutabilitatis; nam uti in rebus creatis & finitis varias conspiciamus mutabilitates, sic in DEO, intellectu nostro, varias immutabilitatis concipimus rationes atque modos, & quemadmodum illæ, sic & hi, ad illarum analogiam, duplici genere comprehendi possunt. Quorum prius est secundum substantiam, alterum vero secundum accidens. Cum in descriptione traditâ, omnem negaverimus mutationem, necesse est, ut stemus nostrâ sententiâ, affirmantes ulterius: DEUM immutabilem secundum utrumque genus. Ne sine ratione nostrum sit assertum; incumbit nobis demonstrare, eâ quâ, fieri potest brevitate, immutabilitatem utriusque generis, iusto tamen & debito

ordine 1. Immutabilitatem secundum substantiam. In hoc momento, ad maiorem lucem, hujus oppositum, videlicet mutabilitatem, secundum substantiam, paucissimis vel describemus, vel solum nominemus. *Quæ est: quæ res substantialis, vel incipit esse, & sic à non esse ad esse mutatur. vel desinit esse, Et sic ab esse ad non esse mutatur.* Vel qua substantia imperfecta existens, partem aliquam, post partem suæ substantiæ, acquirit vel amittit, ut perficiatur vel corrumpatur. Hisce ritè penſitatis, immutabilitatem, secundum Essentiam, DEO tribuimus. (α) Negative, removendo mutationem substantialem; DEI enim esse, non incipit vel desinit: quia ejus esse, est infinitum & æternum, carens principio & fine: cujus esse est infinitum & indefectibile, à parte ante & à parte post, ejus esse non est mutabile, DEI esse tale est, ergo ejus esse quoque est immutabile. Nec substantia DEI est imperfecta, vel ulteriori perfectione perficienda; cum sit substantia absolute perfectissima, quæ nullam mutationem, sive perfectionis, sive destructionis admittit. Si substantia mutaretur in aliquid perfectius, tum non esset perfectissima, quia in perfectius potest mutari; Neque in imperfectius, quia nec tum esset perfectissima, cum non permaneat

maneat in sua perfectione. Neq; in aliquid simile;
 quia aliquid simile DEO non datur. Et supposito
 quod daretur, supponitur eo, in quod mutatur
 imperfectius, quod repugnat summæ perfectioni,
 quæ est in DEO. Neq; substantia DEI acquirit vel
 amittit partem aliquam post partem; nec reci-
 pit aliquid in se, quod liquet ex summâ ejus
 simplicitate & actualitate. Creaturæ omnes,
 ideo sunt mutabiles, quod habeant in se, ma-
 teriam, vel potentiam aliquam passivam, quibus
 capaces sunt mutationis, siue perfectivæ siue de-
 structivæ; quia radix & origo mutabilitatis est
 materia vel potentia passiva. DEUS cum sit
 actus purissimus, cui repugnat omnis potentia
 passiva, atque ens simplicissimum, quod im-
 mune est ab omni compositione reali, adeo-
 que ex materiâ & forma, actu & potentiâ, &
 partibus extra partes; necessario liber est ab ejus-
 modi mutabilitate. (β) affirmative, asserendo
 immutabilitatem secundum substantiam in DEO.
 Quodcunq; enim est independens essendo, sub-
 sistendo & existendo, illud ita existit, ut nec
 principium nec finem habere possit, DEUS est
 independens essendo, quia est à nullo alio, sed à
 seipso. Subsistendo quia uti est in essendo, ita
 in subsistendo & existendo; quia ut non incipit,
 sic non desinit existere, Ergo, DEUS ratione
 suæ

suæ essentiaë semper & necessariò necessitate absolutâ & simpliciter tali, existit. Atque hoc supposito, statim aliud novum argumentum prodit. Quodcunque in essendo est simpliciter necessarium, ita ut non possit non existere, illud est immutabile secundum suam Essentiam; DEUS est in Essendo simpliciter & absolute necessarium quid, ut non possit non existere; ergo DEUS est immutabilis secundum suam substantiam. Majoris veritas ex hoc constat: quia immutabilitas non potest esse vel segregari à necessitate; sed posito uno ponitur & alterum, atque negato uno, negatur & alterum.

S. V.

Hanc sententiam à nobis assertam, impugnât Vorstius, variis Argumentis, contendens omnino tribuendam esse mutabilitatem DEO secundum substantiam; sed refutatus est ab Episcopo Zelandiæ, Doct. Joh: Resenio in suâ Apologia cap. 4. Nolumus ergo prolixè dissentientis Vorstii Argumenta repetere. Præcipua autem, quibus ille & ejus fautores, suam sententiam stabiliri posse autumant, sunt desumpta ex modo loquendi secundum consuetudinem & usum hominum; quo DEO tribuuntur successiones, prius & posterius, temporis

poris vicissitudines & differentia, præteritum & futurum, atque ajunt: DEO tribuitur duratio, expressa differentiis temporis: præteriti, præsentis & futuri; Ergo DEUS est mutabilis. prius liquet, tam locutionibus hominum, quæ ita de DEO loquuntur: DEUS fuit, erat, est, erit, quam scripturæ, quæ per sæpe, iisdem & aliis formulis, videtur assignare DEO differentias temporum, ut Exod. 3. 14. *Ero qui ero.* Esa. 41. 4. 44. 6. 48. 12, Apoc. 1. 17. *Ego primus, ego Novissimus.* Psal. 102. 27, *Anni tui non deficient.* Joh. 1. 27. *Ipse est, qui ante me fuit* Apoc. 1. 4. *Qui est, qui erat & qui venturus est;* Sed rationibus istis ita obviamitur: locutiones istæ non ita secundum se & simpliciter sunt accipiendæ, quasi eisdem DEO realiter prius & posterius i.e. temporis vicissitudines adtribuuntur; sed sunt usu receptæ secundum nostrum imbecillum & debilem concipiendi modum. Ut nos DEUM, & quæ sunt DEI, imperfectè ratione concipimus; ita eum imperfectè verbis exprimimus: cum non possimus durationem DEI infinitam, invariabilem atque interminabilem capere & comprehendere; ad durationis terminabilis similitudinem, eam terminabilem apprehendimus, atque terminis exprimimus. Hinc, cum & Scriptura sacra ejusmodi locutiones adhibeat,

beat, Deoque tribuat durationem, expressam differentiis temporis: præsentis, præteriti & futuri, (cui in locis & dictis, modo allegatis) accommodat se intellectui & captui humano. Immutabilem tamen essentiam & durationem scriptura, in aliis locis, DEO adsignat, ut: Malach. 3. 6. *Ego Jehova & non mutor* Psal. 90. 4. *Mille anni, ante oculos tuos, sicut dies hesternæ, quæ præterit* Jacob. 1. 17. Apud DEUM non est παραλλαγή ἢ τροπὴ ἀποκλίσμα.

S. VI,

Non igitur quis putet, phrasas illas humanas aliquid incommodi secum afferre, ut ab iis, vel abstineri debeat, vel mutabilitatem DEO imputari; non enim censendum est, quasi phrasas hæc: *erac, fuit aut erit*, ita & *te esse, fuisse & fore* in tempore, nullo prius modo & sensu, de æternitate & æterno DEO adhiberi possint, ut non dicere fas sit: æternitas DEI & æternus DEUS fuit, est & erit in posterum. Num periculum sit dicere? DEUM & ante mundum semper fuisse absque aliquo sui initio, & post mundum fore, & mansurum esse immutabilem in omnem sempiternitatem. Quis non hæc ad æternitatem describendam pertinere intelligat? Item DEUM fuisse

fuisse in omni tempore præterito, & esse etiamnum in tempore præsentis, atque etiam fore omni tempore futuro. Hoc enim asserto, nihil aliud quicquam insinuat, quam coexistentiam DEI fuisse cum tempore universo, quod ab omnibus admittitur. Et quis dubitabit affirmare, DEUM, & proximo superiori anno atque seculo, reliquisque retrò hujus mundi annis & seculis cunctis fuisse, ac superesse etiamnum hodiè, & superfuturum proximè secuturo anno, seculisque in posterum futuris. Hoc enim quid aliud est, quam DEUM omnitempore & fuisse & fore. Si igitur æternus DEUS est in tempore præterito, præsentis & futuro; sequitur igitur, cum non planè omni sensu has phrasas: esse, fuisse & fore in tempore, respicere. Sed hisce adhuc reclamant Vorstius, dicendo: nostram sententiam manifestâ contradictione everti. Nam si æternitas est tota simul, & coexistat omnium temporum differentiis atque partibus; sequuturum hinc (censet adversarius) omnes temporum differentias simul futuras, respectu æternitatis, cui coexistunt: que enim verè coexistunt, ea simul verè existere debent. At hoc adserere, est pugnancia adserere: Sic enim præteritum non erit verè præteritum, & futurum non verè futurum, nam illud amplius

plus non est, hoc vero nondum est; & tamen utrumque præsens est in eternitate, si utrumque eternitati coexistit. Sed nos non dicimus eternitatem coexistere omnibus temporis differentiis simul existentibus, quod Vorstius falso statuit nos velle; sed singulis seorsim sumtis, & mutuò sibi succedentibus, ut: hodiè coexistit eternitas hodiernò diei, eras crastino. Hinc tamen non sequitur: hodiernum & crastinum dies simul inter se coexistere, Non magis quam inferre licet: homines, qui abhinc mille annis vixerunt & qui hodie vivunt, & qui post mille annos vivent, junctim & simul vivere, quia totum cœlum, omnibus his, sed sibi invicem succedentibus, coexistit. Atque hæc de immutabilitate DEI secundum primum genus.

§. VII.

Ratione ordinis promissi, sequitur de altero immutabilitatis genere tractandum, secundum quod nobis incumbit ostendere II. immutabilitatem DEI secundum accident. Verum enimvero ut mutabilitas in hoc genere, pro variâ ratione considerandi, est varia, scilicet quoad locum, quoad scientiam, voluntatem, decreta & promissiones: sic etiam immutabilitas, diverso respectu & modo considerata, diversas rationes
&

& species habet, de quibus singulis succinctè
 in sequentibus erimus tractaturi. I. de immu-
 tabilitate DEI secundum locum. loco mutari,
 est migrare ab uno loco in alium, ubi antea
 non erat. Sic, DEUM mutari, nulla ratione
 convenit, quippe qui ullis locorum terminis
 mensurari aut includi nequit, is nec potest lo-
 co mutari. Et quamvis DEUS est in loco, non
 tamen est localiter, vel adessentiâ locali aut
 determinatâ: Siquidem hæc est conditio ad-
 essendi creaturarum, quæ DEO non competit;
 Adessentia autem DEI, est longe perfectior,
 sed qualis sit, non in hac mortalitate, sed in
 futurâ & cœlesti Academiâ perfectè addiscen-
 mus. Est enim modus DEI adessendi, ut ratio-
 ne incomprehensibilis, ita verbis inexplicabi-
 lis. Loco tamen immutabilem, non dubita-
 mus adserere DEUM; cum hoc, non tantum
 ex revelatione, sed etiam ex ratione probari
 possit atque probatum sit. Quin & Philoso-
 phi veteres Gentilesque hoc agnovère, cum
 dixerint: Diis omnia esse plena. DEUM esse
 ubique, nec ullo loco & spatio contineri.
 Thales Milesius paulò antè Jeremiam, seculo
 nempe IV millenarii IV vivens, dixit: πάντα
 πλήρη Θεῶν εἶναι. Post Thaletem Heraclitus,

qui, in casâ sedens furnaria ignis hyberni
 causâ, dixit verentibus introire, ut confidentes
 introirent, quod nec ab eo loco abessent dii
 immortales. Pythagoras DEUM vocabat
 ψύχῳσιν ἡ πᾶντος i.e. animationem universi.
 Quorsum pertinet illud Virgilii: Jovis omnia
 plena, Diserte etiam Clemens Alexandrinus Lib. II.
 Strom: DEUM vocat ἀχώρητον, i.e. eum qui cap-
 pi non potest. Lib. V ἀπερίληπτον καὶ ἀπερίγραφον,
 qui comprehendi & circumscribi nequit. Et Lib.
 VII. ὃ καὶ κεκλεισμένον ἐν τόποις ἡσὶν ὠρισμένοις.
 i.e. non conclusum certis & definitis locis. Et
 Theodoretus Tom: IV Oper: Orat: Lib. V pag.
 250. &c: vocat DEUM: ἀπειρον, ἀπερίγραφον,
 ἀπερίοριστον. i.e. infinitum, incircumscri-
 ptum, interminatum. Non omnes tamen ad-
 essentiam DEI substantialem intelligendam esse
 volunt; sed cum detur agens, in distans ope-
 rans, idque solâ virtute attingens contactu vir-
 tuali, quemadmodum sol hæc inferiara illumi-
 nat continuo effectû virtuali; sic DEUM ta-
 lem operantem esse autumant, & ubique præ-
 sentem adessentiâ virtuali. Nos talem adessen-
 tiam improbamus, & adessentiam DEI immu-
 tabilem, substantialem, suppositalem & perso-
 nalem, ductu rectæ rationis & Scripturæ Sacræ
 reti-

retinemus atque defendimus. Quatenus tamen ratione illa nobis erit probanda, non aliunde tutius eliciendam & concludendam putamus, quam ut in §. 2. significavimus, scilicet ex independentia, infinitate & immensitate DEI. Quicumque enim est simpliciter & omnimodè independentens, ille quoque simpliciter & omnimodè est infinitus, qui omnimodè est infinitus, ille est immensus, est ubique omni præsentiâ absoluta. Ex hisce alia nova ratio fluit: qui est immensus & ubique absolute præsens, est immutabilis adessentiæ, ut non possit migrare ab uno loco ad alium; sed omnibus locis necessario adest, immutabiliter, indivisibiliter & invariabiliter, quoad suam substantiam & personam, & modo nobis incomprehensibili occupat & replet omnia, nullo spatio excepto, mundano vel extramundano.

§. VIII.

Notandum est: cum DEUM, omnia spatia, replere dicimus infinitâ suâ adessentiâ: non 1. Physice & materialiter illud intelligendum est, quasi DEUS comprehensive, suâ adessentiâ, sit in aliquo ubi, ita ut repleat illud, quemadmodum vinum replet vitrum; sed 2. improprie, spiritualiter & methaphorice, atque nostro

nostro dicendi modo: Quod DEUS, omnibus
 adsit, atque suam adessentiam omnibus sistat
 spatiis, non *συνηλίκως* passivè ut comprehen-
 datur; sed *συνηλίκως* activè, ut comprehendat
 omnia loca. Non *περιελίκως* & *περυεγπλίκως*
 ambitivè & circumscriptivè, sed *περιελίκως* &
περυεγπλίκως, ita ut contineat & ambiat o-
 mnia ubi, eaque transcendat, non inclusus, non
 conclusus, non exclusus, non definitus, non de-
 terminatus; sed ubique & nunquam ubique in
 omnibus indeterminate, nusquam determinate.
 Adeoque sic adessentiam vel præsentiam DEI,
 in omnibus spatiis repletivam, interminabilem
 & immutabilem adstruimus, cum Excellentiss.
 Rudrauf. Metaph. Part. Gen. cap. 7. §. 15.
Ue nullos terminos, limites, variationes auc
mutationes admittere possit, nunquam inchoet,
nunquam desinet, non finiatur, non termine-
tur, non comprehendatur, non limitetur,
non restringatur, neque transeat à potentiâ
ad actum, nec unquam possibilis, sed actualis ad-
essentia. Statim quando DEUS fuit, ab æterno
ubique fuit, & quemadmodum in æter-
num permanet, ita etiam in æternum ubique
est. Nam infinitas & immensitas sese mutuo
ponunt. Hac nostra assertio de adessentiâ DEI
 substan-

substantiali immutabili, licet consentanea rationi & scripturæ sacræ; multos tamen habet contradicentes, imprimis autem Vorstium ejusque fautores, qui eam evertere adnitentur, dicentes: (a) Cœlum solummodo esse sedem & habitaculum, in quo DEUS ratione substantiæ tanquam in domo suâ habitet, & non in terrâ, vel aliis locis, nisi adessentia virtuali. Quod ut obtineant, abutuntur dictis: Psal. 2. 4. Psal. 103. 19. Psal. 113. 5. Psal. 123. 1. Esa. 66. 1. quibus DEUS dicitur habitare in Cœlis; sed si Adversarii isti rectè uti vellent informatione sacræ scripturæ, oporteret illos modestius & diligentius hanc rem inquirere, conferendo illa dicta cum dictis Job. 11. 8. 9. Psal. 139. 7. 8. 9. Jerem. 23. 23. 24. tum persentiscerent scripturam hanc litem jam dudum diremisisse. Ut intra limites maneamus, prolixam illorum dictorum expositionem & conciliationem, sub formali Theologico, quorum interest, discutiendam mittimus. Speramus tamen sine operoso examine, nos posse, rationes Adversariorum infringere; quippe dum penitus argumentum inspicimus, consequentiam esse nullam deprehendimus, nam quamvis sano sensu ulterò concedimus, DEUM in cœlis habitare, inde tamen non sequitur: Ergo DEUS non est inter-

ra. Nam si ex dictis allegatis ita inferre liceret, liceret etiam ex Epistolâ ad Eph. 3. 17. parâ ratione sic argumentari: DEUS habitat in cordibus fidelium, ergo ibi solummodo quoad substantiam adest; in Cœlo autem, & in aliis locis, per virtutem & potentiam. Quamvis præsentia DEI specialiter & relativè sumpta, pro mutabilitate & varietate rerum coexistentium, sit mutabilis & varia, adeo ut DEUS illam variis modis immutet, vel plane subrahatur; inde tamen non sequitur, DEUM secundum suam immensitatem & præsentiam absolutam, ad essentiam suam, parimodo vel mutare, vel subtrahere. DEUS præsentia suâ universali omnibus manuum suarum operibus adest, sustinendo, servando, gubernando &c. inde non longè; sed è vicino dicitur DEUS. Præsentia peculiari sive speciali, ut creaturis nobilissimis, adest Angelis & hominibus. Hæc iterum consideratur: vel ratione iræ, qua DEUS impenitentibus adest, severe illos puniendo: vel ratione gratiæ, qua DEUS hominibus piis & fidelibus adest, concedendo & largiendo illis dona spiritualia: vel ratione gloriosæ manifestationis, qua DEUS in Cœlis, sanctis Angelis & beatis, suam manifestat gloriam, præbens illis faciem suam sicuti est, visendam. Sed præ-

præsentia suâ absolutâ sive immensitate, adest DEUS omnibus spatiis, in mundo & extra mundum, immutabiliter & absque omni motione locali. Ab affirmatione præsentia divina, modo glorioso in Cœlis, & gratioso in cordibus fidelium, ad negationem præsentia absolutæ & ratione immensitatis, nulla est consequentia. Sicut præsentia gratiosa in his terris apud fideles, non tollit gloriosam, in Cœlis apud beatos; ita neutra opponenda est immensitati sive præsentia absolutæ, secundum quam, enter, præsentem DEUS hic & ubique potenter adest.

S. IX.

Hisce tamen nondum acquiescunt Adversarii, sed ajunt: (β) tacitum gentium consensum ipsamque quodammodo naturam, DEUM in cœlo querendum, testari; cum omnes totius terrarum orbis populi orantes, ad Cœlum oculos & manus attollant, DEUM in Cœlo tantum quærant, vel eum ibi solum esse intelligant. Quippe ipsi barbari, imo etiam sanctissimi, in scripturis sic orasse leguntur; sed frustra ex hisce ritibus, infringere conantur substantialem DEI præsentiam absolutam; non enim universaliter verum est, oratores,

hisdem gestibus usos fuisse. Israelitæ ma-
 nus, oculos, precantes, ad aram, ad tabernacu-
 lum, templum, Hierosolimam, montes &c. di-
 rexerunt: 1. Reg: 8. 48. Psal. 99. 9. Psal. 121. 1.
 Dan: 6. 10. Christiani, in antiquiori ecclesiâ,
 oculos suos ad orientem flexerunt. Nonnulli
 in faciem procumbentes (ut ipse Salvator Math.
 26. 39.) DEUM orarunt. Et Publicanus, dejectis
 oculis in terram, preces fundebat; non tamen
 statuendum, hos intellexisse DEUM, in hisce
 solummodo oris & locis substantialiter adesse,
 quò faciem & oculos verterunt, & non in cœ-
 teris cœli plagis & mundi partibus, præsen-
 tem. Inter Christianos olim & etiamnum ri-
 tus iste usu servatur: ut DEUM oraturi ocu-
 los & manus ad cœlum sublevent, ad testan-
 dum & excitandum spem futuræ gloriæ, quæ
 in cœlo nobis perfectè apparebit. Et cum ho-
 mini dictum sit: *Terra es & in terram rever-*
teris Gen: 3. 19. admoneamur nostrâ mortalita-
 te adspirare cœlestia; quærentes quæ sursum
 sunt Coll: 3. 1. 2. Quod autem gentiles & bar-
 bari quidam cœlum sic intuentes, DEUM pre-
 cabantur, cognoscimus ex eo, animam immor-
 talem in ipsis etiam gentilibus, qui licet DEUM
 ex revelatione non noverint, terrenis tamen
 rebus subcœlestibusq; non potuere acquiescere;
 Verum

Verum hisce contemptis, animo ferebantur ad excellentiorem naturam i. e. DEUM: ceu Augustinus serm: 182. de ejusmodi precationum ritibus loquitur. (γ) DEO tribui adscensus & descensus. Ex hisce inferunt adversarii: si DEUS adscendat atque descendat, utique non substantialiter est ubique, in cœlo & terra; verum enim vero licet dicatur descendere & adscendere DEUS, non tamen localiter mutando locum & sistendo suam præsentiam ibi, ubi antea non erat; sed exerendo & demonstrando præsentiam suam specialem, peculiari aliquo divino opere. Quam ob causam, quamvis adscensus & descensus de DEO dicantur *ἀνὰ ὕψος καὶ ὑποκάτω*; intelligendi tamen sunt *θεοῦ πρὸς πᾶσι*. Hæc paucula de immutabilitate DEI, secundum locum, differere voluimus; jam ut reliqua exequamur, promissionis ratione obstringimur.

§. X.

Succedit itaque II. de immutabilitate quoad scientiam, quam iterum duplici ratione in DEO concipimus, utpote: (α) Negativè, removendo à DEO, omnem mutabilitatem secundum scientiam. Mutabilitas secundum scientiam, (cei Hebenstreitius eam describit in Philoso-

phæ suæ primæ parte speciali p̄g. 1022) est
quâ quis nunc novit aliquid, quod ante igno-
ravit, aut jam ignorat quippiam, quod antea
novit, aut nunc intelligit quippiam accuratius
pleniusque quam antea. DEUM sic non posse
mutari constat; quia non cognoscit successivè,
sive per discursum aut illationem unius ex al-
tero; sed simul & citra discursum, ita ut uno
& simplicissimo actu, vel intuitu, omnia per-
fectè complectatur, intueatur & cognoscat. Præ-
terea, infert mutabilitas scientiæ, suo subiecto im-
perfectionem aliquam scilicet ignorantiam; DEO
vero nihil est vel fuit ignotum ullo modo. Non
ignoravit unquam, quod jam novit, vel post
addiscet, quod nunc ignorat; sed qualem at-
que quantam scientiam habuit ab æterno, ta-
lem & tantam immutabiliter & absque omni
augumento, incremento & decremento habe-
bit in æternum: adeo ut scientia DEI, non pos-
sit ex imperfectâ fieri perfectior, & ex perfectio-
ri perfectissima, neque admittere plures vel ma-
jores perfectiones accidentales, scilicet majore-
rem scientiam, experientiam aut quamcunque
notitiam. (β) affirmativè, tribuendo DEO sci-
entiam immutabilem, adductis rationibus (I.) Ex
Essentiâ Divinâ. Qualis est Essentia DEI, talis
quoque est ejus scientia; nam hæ non diffe-
runt

sunt realiter à se invicem, sed sunt unum atq;
idem à parte rei. Essentia divina est immutabi-
lis, ceu constat ex supra dictis; ergo quoque
scientia divina est immutabilis (2.) *Ex ejus infi-*
nitare. Cujus essentia non habet terminos &
limites, ejus nec scientia aliquos terminos &
limites agnoscit; at essentia DEI, plane est in-
terminabilis & infinita, ergo ejus scientia talis
est. (3.) *Ex perfectione DEI.* DEUS est absolute
perfectissimus, cui debetur omnis perfectio, gra-
du & statu perfectissimo; mutabilis scientia,
non est perfectio quædam in gradu & statu
perfectissimo, ergo nec DEO convenit. (4.) *Ex*
modo cognoscendi simplicissimo. DEUS non
per plures actus, sed uno infallibili, im-
mutabili & simplicissimo intuitu, omnia præ-
sents, præterita & futura simul, ex arce sue
æternitatis, tanquam in præsentî vîv, intimè &
exactissimè intuetur; immutabilem itaque DEI
scientiam esse, necesse est. Sunt etiam qui huic
assertioni contradicunt, statuentes: scientiam in
DEO distinctam ab ejus essentia. Et quamvis
hanc immutabilem concedant, illam tamen
mutabilem volunt, cum sit libera; quippe cum
libertas non possit esse sine mutabilitate. Sed
hæc frustra ab illis proferri existimamus: pro-
bavimus enim scientiam DEI, non esse ab ejus
Essen-

essentiâ distinctam. Nam Essentiâ DEI, etsi variis modis per conceptus inadæquatos, aliter atque aliter, nunc ut sciens, nunc ut volens &c. à nobis concipiatur & consideretur; est tamen atque manet una atque eadem, indivisibilis & simplicissima, neque admittit scientiam, voluntatem &c. vel ut accidens, siquidem DEO nullum inhæret accidens, vel ut aliquid ab essentiâ, re ipsa distinctum: siquidem, si in DEO esset aliquid realiter diversum ab ejus essentiâ, esset illud, vel infinitum, vel finitum? aut infinitum non esse potest, quia dicitur realiter diversum ab essentiâ DEI infinita, tale autem non potest esse infinitum; nam non nisi unum infinitum evictum esse credimus. Neque finitum, quia in DEO nihil finitum & creatum esse potest, nisi quis absurdè voluerit collocare summam DEI perfectionem, in aliquo finito. Neque scientiam DEI statuimus liberam in se, secundum se, & simpliciter spectatam, eo scilicet modo, quo eadem est cum essentiâ DEI; sed ratione terminationis & per respectum ad objecta secundaria, quæ externa & mutabilia sunt. Hæc quando mutantur, ut inde, etiam à nobis, scientiæ modus aliter apprehendatur, variatio ista tantum est in objectis externis atque inde nulla potest inferri mutabilitas realis in scientiâ

ria & intellectu divino, qui semper immutabiliter idem manet: quando autem DEUS seipsum cognoscit, ut objectum scientiæ suæ primarium: necessariò, & immutabiliter cognoscit. Atq; sic scientia DEI eatenus est necessaria & immutabilis, quatenus in ea à nobis nulla mutabilitas vel contingentia concipi potest.

§. XI.

Cum igitur scientia DEI immutabilis sit, quâ omnia simul & modo perfectissimo cognoscit; qualis sit ejus voluntas perspicienda est. Quapropter justo ordine, III. *immutabilitatem voluntatis DEI perpendemus*. Ut autem hæc eò clarius constet, quæ sit voluntatis mutabilitas, paucissimus describemus, & quidem hinc: mutabilitas secundum voluntatem est, quâ quis manentibus iisdem objecti circumstantiis, vult id quod antea noluit, aut jam non vult id, quod antea voluit. Ejusmodi mutabilitas, in DEO concedi nequit, nisi DEUM arguere velis vel imperfectionis vel inconstantiæ. Nam si DEUS, iisdem objecti manentibus circumstantiis, suam mutaret voluntatem, fieret hoc ideo, quod ipse aut voluntatis suæ objectum, ante non satis cognosceret, aut quod ipsius voluntas, circa objectum satis cognitum,

E

non

non esset constans; at neutrum de DEO commodè dici potest; non hoc, quia ne vir quidem prudens, circa objectum satis cognitum, suam immutat voluntatem: nec illud, quia DEUS intuens suam essentiam, omnia perfectissime tanquam in speculo lucidissimo videt: nec in suâ cognitione, progreditur à notiori ad ignotius. Relinquitur igitur voluntatem DEI esse immutabilem, quod immediatè fuit ex summâ ejus perfectione & immutabilitate essentiae & scientiæ, de qua supra egimus. Sed cum voluntati divinæ, non solum necessitas & immutabilitas; verum etiam libertas & quædam contingentia, ex summa ejus perfectione inferri possit, caute nobis hic agendum; ne, cum voluntatem DEI immutabilem statuerimus, libertatem ejus tollamus. Quam ob causam nobis ulterius, voluntatis divinæ immutabilitatem exposituris incumbit probare, quomodo voluntas DEI sit necessaria & immutabilis, & quomodo libera & contingens. Verum enimvero in hoc negotio expediundo constituti, difficultatem rei tantam deprehendimus, ut facilius sit, quamlibet sententiam impugnare, quam aliquam partem explicare aut defendere. Ingenuè igitur nostram imbecillitatem agnoscetes, profiteamur nos nihil invenire, quod nobis satis faciat

faciat, nisi id solum de DEO statuendum, quod summæ ejus perfectioni magis sit contentaneum & ab imperfectione alienum. Ideo in puncto hoc, cum Svarezio & aliis, hoc asserendum esse censemus, scilicet: primò DEUM, eodem omnino actu simplicissimo, indivisibili & absque ullo augmento & diminutione, velle omnia quæ vult, & nolle quæ non vult, sive necessario sive libere ea velit. Ulterius ut occasionem habeamus inquirendi modum voluntatis divinæ, objectum voluntatis divinæ respiciemus, quod (quemadmodum ejus intellectus sive scientiæ) commodè dispescitur in primarium & secundarium. Objectum primarium est ipsa essentia divina, sive ipse DEUS, qui quemadmodum ipse, summa atque excellentissima bonitas est, sic illam quoque vult, voluntate naturali & maximè necessariâ. Siquidem omne quod est, in ista volitione, necessario est semper, cum ex parte ipsius voluntatis, tum parte objecti voliti, quod est ipse DEUS, essentia immutabilis semper & necessario existens; oportet igitur, ut ipsa etiam volitio, & ex eâ propullulans amor necessarius sit atque immutabilis. Cum igitur DEUS se velit, per hanc ipsam entitatem, necessario vult, cum, qua specificationem actus, quia cum sit infinitè bonum &

perfectissimè cognoscat omnem bonitatem, in seipso residere, ullo absque defectu, nihilque mali, aut odio dignum involvere; non potest suam bonitatem aversari aut odio habere. Tum qua exercitium actus, ut bonitatem suam sic necessario & immutabiliter velit & amet; ut per omnem suam potentiam, non possit se non amare, vel intermittere velle & appetere suam bonitatem. Non tamen necessitas hæc volendi & amandi seipsum (licet sit naturalis & conveniat aliquo modo cum naturali actione, in eo quod est; non posse non esse) infert DEO aliquam imperfectionem; sed potius summam perfectionem, cum hæc non sit irrationalis, coacta aut violenta, sed intellectualis intrinsecè voluntaria & summè delectabilis, multoque perfectior opposita libertate, utpote quæ involvit carentiam actus amoris, circa summum & infinitum bonum.

§. XII.

Manifestum igitur est, hac ratione, non esse libertatem aut variabilitatem voluntatis divinæ circa hoc objectum primum. Objectum secundarium, sunt omnia extra DEUM posita, quæ uno atque indivisibili actu, vel ut bona vult & appetit, vel ut mala non vult &

& averfatur fuâ voluntate DEUS. DEUM nolle mala & quidem neceffario, cum, quâ adus fpecificationem, cum, quâ adus exercitium, probamus ex summâ bonitate, fanctitate & perfectione. DEUS fi aliquando vellet malum, vellet illud, aut quod non intelligeret illud eſſe malum, aut quod malum ei aliquando non diſpliceret; ac neutrum de DEO fine blaſphemiâ dici poteſt: ergo fine periculo ſtatuiamus, DEUM vi ſummæ ſuæ bonitatis & perfectionis, voluntate neceſſaria & naturali, mala averſari & abominari. Quam ob cauſam ea, quæ a DEO facta ſunt, deprædicantur in ſcripturis, ut omnia valde bona Gen: 1. 31. Marc: 7. 37. & ipſe, *ne volens quidem iniquitatem*: Pf. 5. 4. & ſic nec hic, aliqua mutabilitas voluntatis divinæ conſpici poteſt. DEUM autem velle omnes ſuas creaturas, exinde manifeſtum evadit; quia DEUS eas produxit, ergo eas antequam produxit, voluit: alias involuntarie eas produxiſſet, quod eſt abſurdum: quin & poſtquam eas creavit, creaturas vult atque appetit, quod ex hiſce conſtat: 1 Quia ſunt effecta & opera manuum ejus, mira arte & ſapientia conſtructa. 2 In illis eſt aliqua, ex DEO communicata bonitas appetibilis. Et 3. Gloriam DEI deprædicant. Hic jam difficillima ſuboritur quæſtio, ſcilicet:

num DEUS creaturas velit necessario & immutabiliter, vel liberè & mutabiliter? Neutrum sine periculo affirmari posse videtur. Ut aliqua ratione, nostram, circa arduam hanc quaestionem nobis propositam, exprimamus mentem; aliqua, quæ ad eam explicandam pertineant, disquiremus, non moti præjudiciis aliorum.

§. XIII.

Licet actus voluntatis, quo DEUS dicitur seipsum necessario velle, idem sit cum eo, quo creaturas vult, & à parte rei ipsa essentia divina; modus tamen, quo DEUS res extra se vult & appetit, est diversus à modo isto, quo seipsum amat, propter diversitatem objectorum. De modo itaque, quo DEUS res creaturas vult, omnes Philosophi non idem sentiunt. Quidam docent, DEUM, absolutâ necessitate naturali, res extra se velle & appetere. Rationibus, ad hanc suam sententiam stabiliendam, hisce præcipue utuntur: I Libertas voluntatis est in potentia non in actu: voluntas DEI non est in potentia; sed in actu. Ergo voluntatis DEI nulla est libertas, sed omnimoda necessitas. Major nititur effato Aristotelico: omne quod est, eò ipso quo est, necesse est esse. Minor facile probatur: voluntas enim non habet se

se ad modum potentiae; Sed ad modum actus ultimi. 2. Actus voluntatis divinae determinatus est ad velle, ergo omnia necessario vult. 3. Ad perfectionem & bonitatem DEI maximè pertinet, bonitatem suam communicare. Ergo DEUS necessario communiceat. 4. DEI, ut summi boni, inclinatio est necessaria & naturalis ad communicationem sui. Ergo, si DEUS vellet se non communicare, vellet atque ageret contra naturalem suam inclinationem, illamque frustraretur. 5. DEUS sese comprehensive cognoscendo, necessario cognoscit creaturas. Ergo similiter DEUS, se amando, amat creaturas: quia non minus comprehensive se amat quam cognoscit. 6. DEUM contingenter velle & operari est absurdum; quia contingentia involvit imperfectionem quandam: scilicet potentialitatem, item casum & eventum præter intentionem. Hæc utut sint subtilia & speciosa: interim tamen, si æqua judicii lance ritè perpendantur; ejus non sunt ponderis, ut prævalent oppositæ sententiæ rationibus. At si obtinerent quod volunt, ducerent nos in errorem, non tantum in fide; sed etiam contra sanam rationem. Nam si voluntas DEI, necessitate absolutâ, vellet res extra se, & ex eadem necessitate ageret secundum infinitam suam potentiam

tentiam simpliciter, & sine limitatione: nulla causa secunda ei posset resistere: atque sic in toto universo nulla effecta contingentia essent, quin ipsa quoque peccata à DEO necessario essent. Quapropter non accipienda sunt ea, ut primo intuitu apparent; sed propius examinanda, ut retineamus consentaneum. Rite itaque pensatis, ad singula, servato ordine, sic responderi posse existimamus. 1. Distingvendum est (α) inter necessitatem voluntatis divinæ in essendo & operando: hanc, non illam, curò impugnamus. (β) inter libertatem creatam & increatam. Libertas creata non quidem formaliter est nisi in potentiâ voluntatis, tanquam in principio proximo efficiente; libertas verò increata, quamvis non sit in potentiâ, potest tamen illa esse in actu; siquidem ejus indifferentia non est in ordine ad actus, sed immediatè ad objecta secundaria ea efficaciter determinando. 2. Negamus consequentiam, nam quamvis actus voluntatis divinæ, apprehendatur ut forma quædam, quæ secundum suam realitatem necessario est in DEO, seu est ipse DEUS, & determinatus ad velle; non tamen confert adequatum effectum, quem conferre potest, in ordine ad objecta secundaria; sed est in manu & potestate habentis talem actum

actum, ut possit dirigere eum in objecta extrinseca & non dirigere. Ut rem exemplo illustremus, has sistimus quæstiones: Cur DEUS creavit hunc mundum, & non alium? quare non antea vel postea? quare in hac magnitudine & non majori vel minori? quare tot speciebus animalium eum ornavit, & non pluribus vel paucioribus? nulla certe ratio reddi potest: nisi aut quod non aliter potuit, aut quia non aliter voluit: si prius, est illud contra infinitam virtutem & omnipotentiam: si posterius, ergo non necessario & simpliciter DEUS vult agere circa extrinseca; sed pro libera suâ voluntate. 3. Negamus quoque ad perfectionem & bonitatem DEI pertinere, communicare suam bonitatem creaturis: DEUS enim sibi ipsi sufficientissimus & gloriosissimus, naturaliter, per se atque independenter, suam infinitam perfectionem habet ab æterno, absque aliquo augmento in tempore à creaturis. Neque communicatio suæ bonitatis, ullam formalem perfectionem aut bonitatem dicit aut addit DEO; sed supponit in DEO, & indicat, unde perfectio & bonitas creaturarum, nimirum ex maximâ DEI bonitate & perfectione. 4. Quamvis DEUS nihil extra se vellet agere; non tamen ideo propriè ageret contra inclinatio.

nationem suam naturalem, sed solummodo aliqualem inclinationem non tenderet ad extrinseca, quod ei non est inconveniens: quia inclinatio illa non est ad bonum ipsius DEI, quod ei est necessarium; sed ad bonum aliorum non necessarium, ad quod inclinat secundum mensuram & proportionem suæ bonitatis, & cum subordinatione ad rationem & voluntatem. Et quemadmodum est magna perfectio, necessario amare bonum necessarium, ita bonum non necessarium, non necessario amare; sed pro iudicio rationis & dominio libertatis magna est perfectio. Neque illa inclinatio ideo frustratur, quamvis ipso actu non communicetur creaturis omnibus possibilibus: quia non caret statu, actu & perfectione sibi debitâ; sed actione quadam sibi possibili & bonitati consentaneâ. Negamus omnimodam paritatem scientiæ & voluntatis, siquidem hæc formaliter libera est, illa autem non. Præterea est objectum scientiæ latius objecto voluntatis: nam omne quod est, necessario est cognoscibile, atque actu necessario cognoscitur; non tamen omne necessario cognoscibile statim necessario est volubile, vel actu necessario appetitur aut diligitur: quia voluntas DEI, liberè fertur ad res in seipsis, hoc est, juxta esse illarum actuale,

ut vel esse actuale accipiant, vel in illo esse conserventur: intellectus autem necessario fertur non solum in res quæ sunt in seipsis; sed etiam prout sunt in DEO: hoc est, non solum ad res actuales; sed etiam in res pure possibiles. 6. Phrasis hæc: contingenter velle & operari, liberata ab æquivocationibus, non infert imperfectionem aliquam DEO. Non dicimus DEUM velle & agere contingenter, si per contingentiam intelligatur causa & effectus casualis, inopinabilis & accidentalis, quæ omnino mutabilitatem importat; sed quatenus æquipollet indifferentiæ seu libertati, quam effectus habet in ordine ad suam causam, in quantum ejus vi potest esse & non esse: atque hoc nihil aliud est, quam dicere voluntatem divinam, in ratione causæ, non habere necessariam habitudinem ad objecta secundaria. Unde etiam si DEUS dicatur posse velle & non velle item incipere velle & desinere velle, quod antea non voluit, vel voluit; non tamen dicit potentiam activam vel passivam; sed solummodo indifferentiam ejusdem actus, ut ad hoc objectum externum terminetur vel non.

5, XIV.

Alii iterum aliter docent, tollentes omnem omnino necessitatem naturalem in amandis rebus creatis, & substituentes libertatem

voluntatis divinæ omnimodam. Rationes quas adhibent sunt præcipue hæc: I. res creatæ non habent omnem bonitatem: & si aliquam habent, non nisi modo finito possident; ergo DEUS non aliqua necessitate naturali eas vult aut amat. II. Res creatæ appetuntur, ut media ad finem, nimirum ad gloriam DEI, non tamen ut media necessaria, siquidem creaturæ non augent gloriam & beatitudinem DEI; Ergo DEUS illas, non aliqua necessitate, sed liberè eas vult. Verum nec huic sententiæ subscribemus, nec rationes in medium productas temerè sequemur. Nam quod priorem attinet, non satis tuta & firma est ejus seqvela: siquidem summum bonum non potest odio habere bonum: DEUS est summè bonus, ergo non potest odio habere vel saltem non diligere creaturas, in quibus conspiciet bonitatem aliquam essentialem & moralem, ut sunt: essentia divinitus illis communicata, gloria, cultus, honor, virtus, notitia, amor, reverentia &c. an hæc non sint naturaliter appetibilia? aut, an DEUS hæc aliquando suâ naturâ possit odisse vel non velle? Neque ad dilectionem naturalem & necessariam, necessario requiritur omnimoda & æqualis bonitas in diligibili ac in diligente: sufficit si in diligibili sit quoddam bo-

num, quod diligenti necessario conveniat, quod non possit non diligere. Ad posteriorem respondemus: DEUM diligere creaturas, non tantum propter suam gloriam; sed etiam propter illam bonitatem, quam illis, ut operibus manuum suarum, communicatam intuetur, necessario quodam & naturali amore amandam. Quod & probari videtur ex Job: 10. v. 3. 8. 10. 11. 12. 13. Quapropter, ut tuto & felici pede pertingamus veritatem, vel saltem id quod ex rectâ ratione magis videatur DEO esse consentaneum, mediâ viâ nobis incedendum est, *statuentibus DEUM velle objecta secundaria, voluntate quadam naturali & necessaria; non tamen necessitate absolutâ, qua vult bonum infinitum; sed limitatâ & in gradu necessitatis inferiori, qua bonum finitum & creaturæ vult ad mensuram & proportionem bonitatis creaturæ.* Ut clarius innotescat, quâ ratione necessitas hæc sit in DEO, salvâ atque illesâ manente ejus libertate; distinguendum est inter voluntatem simplicis complacentiæ, & voluntatem decretivam sive determinativam, quæ etiam operativa dicitur. Sine periculo existimamus nos posse affirmare: DEUM velle necessario, cum, quoad specificationem, cum quoad exercitium actus, objecta secundaria, vo-

luntate simplicis complacentiæ, quatenus DEUS, illarum bonitate, quam in illis intuetur, delectatur, illamque semper sic diligit, ut non possit eam odio habere vel non diligere. Vera hæc est assertio & sine omni dubitatione quidem, in diligendis creaturis, quæ in se actuale bonitatem habent, ad quam voluntatem DEI ferri extra contraversiam est. Magis dubium esse videtur, num etiam in creaturis possibilibus amandis, firmum maneat nostrum assertum? Ut hæc difficultas tolli possit, observandum est, quod voluntas DEI dupliciter circaabilia concipiat: uno modo, velle ea efficaciter producere in esse actuale: altero modo, per nudam complacentiam in essentiis illorum, quas cognoscendo suam essentiam, perfecte cognoscit tales atque tantas perfectiones habere, quæ ei non displicent. Non eo, sed hoc modo, DEUM possibile necessario velle statuimus: hoc enim modo voluntas DEI considerata, non est efficax causa possibilium, nec tendit ad illa, ut det illis esse actuale. Ulterius, qui hanc sententiam vexant, sic inferunt: In DEO non concipitur aliquis actus voluntatis, qui sit amor ad creaturas, nisi in ordine ad existentias illarum actuales. Amor autem ad creaturas illas posibles, quæ ad esse actuale, per

per voluntatem DEI non ordinantur, non potest vere dici aliqua amor necessarius, qui dicatur simplex complacentia; sed scientia simplicis intelligentiæ, quæ (cum per hanc, DEUS necessario comprehendat creaturas possibles, comprehendendo suam infinitam essentiam, & potentiam, cum quâ creaturæ habeant connexionem necessariam in esse possibili & consequenter in seibili & intelligibili) necessaria est. Verum enim vero amor DEI, non necessario est ad creaturas possibles, cum illarum esse actuale non habeat necessariam connexionem cum amore DEI. Retinemus tamen, atque explicamus sic nostram sententiam: creaturas possibles, ideo necessario diligi dicimus; quia potentia DEI, in quâ possibili suum esse habent, necessario diligitur. DEUS itaque amando suam potentiam, necessario amat & gaudet, quod creaturæ sint possibles, ejus potentia. & hoc, simplicem amorem vel complacentiam vocamus. Neque iste amor est sine aliquo respectu ad esse existentia, non quidem creaturarum; sed omnipotentia ipsius DEI, cum quâ, possibilitas creaturarum, necessario est connexa. Non tamen, hac ratione, concludi potest, voluntatem humanam esse perfectiorem voluntate divinâ: quia necessitas ista

ista non arguit in DEO aliquam indigentiam vel imperfectionem; sed potius summam perfectionem. Voluntas humana fertur liberè, quia in exercitio actus potest invenire rationem mali, quod voluntati divinæ repugnat.

S. XV.

Sed in voluntate DEI decretivâ seu determinativa, quâ DEUS efficaciter decernit aliquid, vel possibile in esse actuale producere, vel actuale in esse actuale conservare, clarior atque illustrior conspicitur libertas, quam ut possit, sine manifesto & turpi errore, aliquâ ratione negari. Est enim voluntas DEI, terminatione ad extrinseca objecta, libera, non tantum libertate specificationis: non quæ est inter amare & odisse; sed quæ est inter hoc vel illud bonum; verum etiam libertate exercitii, ut possit suam voluntatem terminare & non terminare; terminare ad hoc vel ad illud extrinsecum. Hæc sententia consentanea est scripturæ sacræ, cuj constat ex Epistola 1. Cor. 12. 11. Eph. 5. ut & rectæ rationi. Veræ itaque sunt propositiones: DEUS liberè creavit mundum: liberè creavit Angelos: liberè creavit homines & reliqua omnia animalia: liberè hæc omnia sustentat & in suo esse conservat: liberè

libere etiam unum bonum vult præ altero: libere elegit Paulum in Doctorem Gentium & Lutherum in Purgatorem erroris papistici. Potuit enim mundum, antequam creavit, non creare: potuit Angelos, homines ceteraque animalia non creare, Potest hæc omnia si voluerit iterum destruere & in nihilum redigere: potest hoc bonum omittere & eligere aliud bonum. Potuit omittere Paulum & alium eligere, similiter & Lutherum. Et ejusmodi libertas est perfectio simpliciter talis in substantiâ intellectuali; quæ DEO, ut substantiæ perfectissimæ non est deneganda: quia hæc, in formali suâ ratione, dicit præesse indifferentiam formalem, cujus vi aliquid, positis omnibus requisitis, potest agere & non agere, agere hoc vel illud, vel se ad alterutrum oppositorum pro lubitu determinare. Atque hac ratione voluntas DEI est liberrima.

§. XVI.

Interim tamen, manet DEUS immutabilis atque invariabilis voluntate, non tantum actu voluntatis, non enim statim multiplicatur voluntatis divinæ actus, multiplicatis objectis, ceu contingit in voluntate humanâ: siquidem voluntas divina, cum non habeat se ad modum

potentie; sed ad modum actus ultimi: nullus
 in DEO concipi potest actus voluntatis, qui
 aliquando non extiterit, ut DEUS possit dici
 aliquid in tempore velle, quod noluit ab æter-
 no: vel in tempore nolle, quod in æterno vo-
 luit. Sed etiam est immutabilis, voluntatis ter-
 minatione, quæ immutabilitas non accipienda
 est. I. Quasi DEUS, non posset terminare su-
 am voluntatem ad mutationem rerum exter-
 narum mutabilium: hoc enim ad ejus liberta-
 tem pertinet: quâ, ut potuit ab æterno velle
 creare mundum; ita potest velle illum des-
 truire. Quemadmodum leviticas ceremonias
 & leges forentes in V. T. voluit observari; in
 N. T. voluit easdem abrogari. Ejusmodi mu-
 tabilitas est objectiva, quæ non dicit mutabi-
 litem voluntatis divinæ; sed mutationem re-
 rum creatarum. Neque II. in sensu diviso, ut-
 pote antequam statuit voluntatem ad objectum
 illud externum determinare. Antequam enim
 statuit creare mundum, potuit statuere eum
 non creare, & hoc est radix libertatis. Non
 quasi DEO sit aliquid temporis instans, vel
 differentia realis, quâ actus iste in voluntate
 DEI non extiterit, aut quâ ante factam deter-
 minationem suspenderit actum voluntatis. Sed
 quod secundum aliquod instans imaginarium
 atque

atque præcisivum DEI voluntas concipi potest in intellectu, ut differens ad velle & non velle creationem mundi. Sed III. in sensu composito scilicet post factam determinationem actus voluntatis ad rem extrinsecam. Sic DEUS ab æterno decrevit hominem creare in tempore, eo itaque tempore, quo decrevit hominem fieri; eum quoque fecit. Ulterius statuit ab æterno, hunc mundum in nihilum redigere; hoc quoque præstabit. Præstare id postea, quod antea statuit omninò immutabilitatem voluntatis arguit, quod constat ex creatis liberè agentibus. Exempli gratia: si quis decerneret struere ædificium quoddam futuro incurrente anno, & illud ipsum ædificium opere quoque perficeret; constantia & immutabilitas voluntatis ejus sanè esset in hoc, quod libere decrevit. Sic immutabilitas voluntatis divinæ, non pugnat cum ejus libertate; sed eam præsupponit, quatenus DEUS necessariò atque immutabiliter in eo manet, quod antea (ordine nostræ rationis) libere proposuit. Male igitur sentiunt illi, qui, cum Episcopo ex Arminianis Inst: Theolog. lib. 14. Sect. II. Cap. 20. docent, non absurdum esse, voluntati divinæ tribui mutabilitatem, & voluntatem DEI omninò esse mutabilem, quatenus mutatio significet liberam transi-

nem potentiae in actum; ita ut volibilia actu fiant. Tandiu igitur autumant voluntatem divinam esse in potentia, quamdiu volibilia actu non velit: sic ante creationem, ajunt voluntatem DEI fuisse in potentia, ad mundum vel hominem creandum; cum autem mundum vel hominem creaverit, transit voluntas à potentia in actum. Sed confundunt hi, actionem DEI immanentem cum transeunte, voluntatem creandi cum ipsa creatione. DEUS non quidem ab aeterno actu creavit, ab aeterno tamen actu voluit. Atque sic transitio ista voluntatis divinae in opus creationis, non erat transitio à potentia in actum, vel à non ante velle, ad nunc velle; sed executio & externa manifestatio voluntatis, in objecto externo voluto, sine aliquà intrinsecà voluntatis divinae mutatione. Et quod phrasin hanc attinet: *est in potentia*: eam ambiguum esse dicimus. vel est in potentia passiva, & sic DEO repugnat: vel est in potentia activa, sic quidem DEO convenit; non tamen in strictiori significato, prout secundam qualitatis speciem notet, & ab ipsa essentia divina realiter distinctam; sed generaliter & transcendentaliter, prout accipi solet pro quavis potentia operandi, & absque omni imperfectione & mutatione. Prætera,

tran-

transitio ista, à potentia in actum, tanquam ad accidens quoddam, in voluntate sive in volente receptum & realiter distinctum, DEO attribui nequit; quia imperfectionem divinæ essentiae infert, quam summa ejus perfectio admittere non potest. Confer si placet de hisce prolixius differentem Hebenstreitium, in Phil: Prim: pag. 1025. Speramus hisce aliquo modo demonstratum esse DEUM voluntate immutabilem, non decedente quicquam de ejus libertate. Nostrium propositum atque studium, quod in summa brevitate posuimus, advocat nos ad ea, quæ sequuntur.

§. XVII.

Licet hac ratione evictum putemus, DEUM immutabilem secundum voluntatem; interim tamen, cum decreta DEI sæpè videantur varia atq; mutabilia, dubitare possit quis, annon horum mutationes, DEUM denominent mutabilem? Quapropter debito ordine 4. *Immutabilitatem DEI quoad Decreta* cernemus. Decreta autem vel sunt absoluta, quibus DEUS absolute & sine conditione aliquid fieri vel non fieri decrevit: ut mundum non amplius diluvio, sed igne periturum. Vel Hypothetica, quibus, sub conditione, aliquid fieri vel non fieri

constituit, ut hominem ad seros annos vivere.
 Secundum utraque affirmamus DEUM immu-
 tabilem. Ut difficultas, si aliqua sit, tollatur;
 probe notandum, Decreta DEI, tripliciter
 considerari. Scilicet 1. ad intra, prout sunt a-
 ctus voluntatis divinæ immanentes & non, quo-
 ad entitatem realem, distincti à voluntate; sed
 identificati cum voluntate & essentia divina 2.
 ad extra terminativè, quatenus Decreta DEI, ut
 sunt actus immanentes, flectuntur atque ter-
 minantur ad objectum externum, hoc vel il-
 lud probandum vel rejiciendum. 3. Concretive,
 connotativè & objectivè, quatenus notent res
 externas decretas. Hoc modo considerata De-
 creta DEI sunt quidem multa, sunt varia, sunt
 mutabilia; nam objecta extra DEUM sunt o-
 mninò multa, varia atque mutabilia; absque
 tamen omni multiplicatione, variatione & mu-
 tabilitate in DEO. Exempli gratia: DEUS de-
 crevit uno decreto ab æterno, hominem pium
 atque justum diligere; sed quamdiu justitiæ &
 pietati studet, & hominem impium odisse, quam-
 diu in impietate perseverat; quippe qui, in utro-
 que tam justo quam injusto, non præterita;
 sed præsentia judicat uno decreto. Si ille desi-
 nat esse justus & pius, DEUS eum odio pro-
 sequi incipit, & si impius homo à suâ impie-
 tate

tate discedat & iuste vivat; DEUS posito odio, eum diligere incipit. In hisce nulla est multiplicatio aut mutatio, quoad ipsa decreta DEI, prout sunt actus voluntatis divinæ immanentes; quia non voluit DEUS, justum in enormia peccata prolapsum & in illis perseverantem diligere, neque erga peccatorem se convertentem, odium suum continuare. item DEUS constituit ut Saul esset Rex, certo tempore, scilicet: quamdiu pietati & probitati studeret, vitamque degeret, Rege religioso dignam; sed eundem, dum à DEO desciret, a solio dejecti, eodem uno decreto ab æterno destinavit. Hoc & alia ejusmodi decreta, quæ exempli loco adduci possunt, ostendunt solummodo multiplicationem & variationem in objectis; non vero in ipso DEO. Isto modo, etsi voluntas DEI sit necessaria in se atque intrinsecè; tamen, quatenus ad hoc vel illud objectum extrinsecum practice terminatur, mutationem quandam infert objecto externo, atque sic Decretum DEI dicitur mutabile. Nihilominus actus voluntatis divinæ in sensu composito, in ipsa quoque executione & terminatione ad objectum externum coexistens, necessarius & immutabilis est atque manet. Verum enimvero, statim in hoc momento, ultro nobis hoc objici videtur:

Ergo

Ergone DEUS jam nihil libere velit aut agat; cum velit & agat ea necessariò & immutabiliter quæ decrevit? Respondemus negando absolute consequentiam: si de ipso loqui velimus secundum se, cum in DEO secundum se & in æternitate suâ, non sit propriè voluisse, vel posthac velle; sed velle & libere velle. Verum, si per comparisonem ad nostrum tempus loqui debeamus, necessario & immutabiliter, ea nunc vult & exequitur, quæ antea voluit & decrevit. Interim tamen hæc necessitas & immutabilitas est tantum modo ex suppositione, quæ non repugnat libertati, ut supra significavimus. Illo autem modo considerata, quemadmodum ipsa essentia DEI necessaria atque immutabilis est: sic quoque sunt ipsa ejus decreta. Adeoque licet ut multa & diversa concipiantur; unus tamen est actus, qui in sua æternitate, intuetur & decernit multa & variabilia in tempore fieri.

§. XVIII.

Immutabilis est DEUS §. in suis verbis, sermonibus, promissionibus & comminationibus; ut non possit mendacium vel inconstantiam aliquam admittere, vel ut aliquando aliter voluntate vellet, quam verbis dixerat: aliter cogita-

cogitaret, quam sermonibus & factis significaret: aliter promitteret vel comminaretur, quam in corde decreverat vel præstare poterat; sed ut verbis & sermonibus dicit, ita voluntate seriò vult. Ut facit; ita cogitat. ut promittit aut comminatur; ita in iis manet, ut ne 1 quidem pereat. Quod probamus 1. ex infinità ejus perfectione, quâ sufficientissimè & superabundanter valet, ipsâ re, id præstare quod verbis promisit. 2. Ex ejus bonitate & sanctitate, quâ non nisi verum potest dicere & facere. 3. Ex ejus omnipotentiâ, quâ potest sua promissa implere 4. Ex ejus justitiâ, quâ non injuriam inferre, aut fallaciam in homines, vel verbis vel factis, intendere potest 5. Ex ipsa ejus veracitate, quæ DEO tribuitur. Dicitur enim DEUS veracissimus in summo gradu, imo ipsa veracitas & prima veritas, quæ à parte rei est ipsa DEI immutabilis & constantissima essentia; ergo immutabilis est in verbis, sermonibus promissionibus & comminationibus, in quibus veracitas consistit. Quando quis, verbis aliquid significat & aliud in mente volutat, vel factis postea mutat, quod antea ore promisit, facit hoc vel metu, vel ignorantia, vel impotentiâ, vel inconstantia, vel malitiâ, vel aliquâ aliâ circumstantia ex improvisò obveniente,

niente; quorum nihil, de optimo & perfectissimo DEO, sanâ ratione dici potest. Errant igitur Calviniani, & gravi blasphemia onerant DEUM: distinguentes inter voluntatem signi, quam alias revelatam vocant, & voluntatem beneplaciti, quam alias absconditam & arcanam nominant, & docentes, non solum DEUM velle, voluntate beneplaciti ea, quæ voluntate signi aliquando vult, aliquando minime. & voluntate signi, præ se ea ferre, quæ voluntate beneplaciti & arcanâ non vult (quod sano sensu, & in aliquibus casibus tolerari potest, ut docent Theologi) sed etiam in voluntate signi, præ se ferre sæpe animum amicum, ubi tamen in voluntate *beneplaciti, habeat animum inimicum*. Confer, Coll. Mompelgart. pag. 137. & 174. quod DEO est indignissimum. Hac ratione enim, omnis certitudo & veritas DEI & verbi divini corrueret, quin & æquitas & bonitas ejus tolleretur. Et quomodo tum fidem, verbo revelationis adhibere possemus, quo DEUS dicit se velle omnium hominum salutem? Si voluntate arcanâ statuerit contrarium: DEUS tum esset Hypocrita atque impostor, qui de eodem subjecto, aliud verbis testatum faceret, aliud in corde pressum teneret, seu qui mel in ore, fel in corde haberet, & sic nullius candoris esset,

effect; utpote qui, ore salutem promittens, animo vero meditans exitium, credulos seducit. Quin & similis crudelissimo Tyranno, qui exterius lachrymis deploraret illorum interitum, quos voluntate arcana, ad supplicium absolute destinavit. Annon hæc sanctitati & bonitati DEI repugnent? Sed dices, nos non tantum Calvinianis, sed ipsi etiam Scripturæ Sacræ adversari, cum in hac multa reperiantur exempla, quæ omninò comprobant, DEUM aliquando voluntate signi, id, præ se ferre, quod voluntate beneplaciti minimè intendit, ut hæc ostendent: Gen. 22. 2. Jussit DEUS ore, Abrahamum tollere filium suum Isaacum in holocaustum, quod reipsa impedivit. Gen. 32. 24. Viri. e. Filius DEI, ludabatur ut hostis cum Jacobo, usque ad manè; qui, cum videret, quod cum superare non posset, ladebat nervum femoris & sic abire volebat; ubi tamen verbis significavit, se velle esse ejus amicum & DEUM. Item DEUS verbo suo significavit, se velle exaudire fideles antequam clament, & eripere illos à malo; Job tamen conqueritur Capite 30. 20. Clamo ad te, & non exaudis me, steti & non respicis me, mutatus es mihi in crudelem; quem tamen DEUS justum, præ omnibus in ea regione prædicavit. Mulier quo-

que Cananea supplex oravit Salvatorem iterum
 atque iterum, ille autem verbis ter abnuvit di-
 cens: illam ne dignam quidem esse ejus gratia;
 sed aliud tamen revera in animo habuit, cui
eventus probavit. Matt. 15. Respondemus re-
 petendo illud, quod modo supra diximus. Di-
 ximus enim, DEUM aliquibus in casibus sic
 agere cum hominibus, ut illud foris significet,
 se velle, quod revera tamen non vult: hoc au-
 tem maximè exercet in casibus tentationis,
 quos in se continent exempla & loca, è scripturâ
 sacrâ supra allegata. Si enim DEUS, in casibus
 tentationis, foris significaret quod revera vel-
 let; tum non haberet animum tentandi, ne-
 que esset aliqua tentatio; si statim tentato in-
 dicaret, quid intenderet. Extra autem casus ten-
 tationis, imprimis in re seriâ & salutis nostræ
 negotium attinente; nunquam aliquid exterius
 significat, quod non revera vult. Neque pro-
 missiones & comminationes divinæ, ut per-
 dam Ninivitas &c. imminuunt immutabilita-
 tem & constantiam DEI, licet ipso effectu non
 fuerint impletæ, ut secundum literam absolutè
 significarunt: quia factæ sunt, sub certa aliqua
 conditione, quam ab hominibus observari vult.
 Et quamvis hæc conditio, non expresse sit ad-
 dita; apprimè tamen intelligibilis est ex fami-
 liari

liari usu loquendi. Si igitur aliqua videatur mutabilitas ejusmodi promissionum & comminationum, respectu eventus; non DEO sed hominibus est tribuenda, qui conditionem, sub qua factæ sunt, observant vel negligunt.

§. XIX.

Idem est 6. secundum suam justitiam, consideratam, cum absolute, quæ est rectitudo voluntatis divinæ, quæ in se & in sua æternitate justè, & legi suæ æternæ atque immutabili, convenienter omnia decernit & vult. Tum respectivè, & in ordine ad creaturas actu factas, quæ, illis leges convenientes præscribit, eas, æternæ suæ legi convenienter regit & conservat, bonos denique remuneratur & malos punit. Pari modo immutabilis est DEUS 7. suâ misericordiâ, potentiâ, bonitate & omnibus reliquis perfectionibus, ceu constat ex hac ratione: Nam hæ, ut sunt intrinsecè in DEO, non differunt a DEO realiter; sed sunt quoad entitatem realem & a parte rei, unum atque idem cum essentia divina infinita atque immutabili. Respectivè considera, differunt ratione solummodo seu formaliter: cum, in suo conceptu formali, habitudinem quandam habeant, ad creaturas, transcendentalem. Fallunt igitur

tur, atque falluntur illi, qui adfectioni huic
 sese opponunt, dicentes: perfectiones has, non
 esse coessentialiales & eadem perfectione, ac ipsa
 DEI essentia; cum hæc sit æterna & infinita;
 illa autem ab essentia, extrinseca & tempora-
 lia, quæ in aliquo temporis momento, esse cre-
 atum & finitum acceptum habeant. Verum
 ratio isthæc facillè infringi potest, facta distin-
 ctione inter attributa & perfectiones istiusmo-
 di, in se, ratione suæ originis & fundamenti
 spectatas, & in certo statu atque respectu con-
 sideratas. Eo modo, non sunt extrinseca; sed
 sunt ipsa essentia DEI æterna atque infinita.
 Hoc modo autem, utpote ratione temporalis
 terminationis in objecto extrinseco & tempo-
 rali, ab objecto appellantur attributa extrinse-
 ca & respectiva, absque tamen qualitate & per-
 fectione essentiaæ divinæ, in tempore, addita.
 Hæc paucissima, de DEI immutabilitate, pro in-
 genii nostri facultate, in hoc turbido tempore,
 depromere licuit; quæ Tuo B. L. candido iudicio
 commendamus. Te autem Immutabilis & sum-
 mæ misericors DEUS obnixè precamur: re-
 spice nos Patriamque nostram afflictam, pro-
 tege & conserva RESEM nostrum AUGUSTIS-
 SIMUM & CLEMENTISSIMUM CAROLUM XII,
 in hostili solo, inter varia pericula jam
 con-

o 63 o o:

constitutum! benedic armis EJUS justis, victo-
riis & Triumphis! ut hactenus ita & in po-
sterum, & reduc Eum Sospitem cum olivapa-
cis ad nos & ad Patriam suam sedem, ut sub
EJUS imperio, Tibi in tranquillitate & ho-
nestate serviamus, & laudes Tuas indefi-
nenter decantemus, hic in tempore
& in æternitate!!

HALLELUJAH.

HALLELUIAH

